

Оксана Зойменіхт¹, Ольга Гаращук², Олексій Ладохін³

¹ Німецько-українське академічне товариство,
вул. Гольбайн, 44а, Берлін, 12203, Німеччина,
+49 03370 852 9938, info@ukrainet.eu

² Департамент нейрофізіології, університету м. Тюбінген,
Німецько-українське академічне товариство,
вул. Кеплера, 15, Тюбінген, 72074, Німеччина,
+49 07071 297 3641, office-physiologie2@medizin.uni-tuebingen.de

³ Департамент біохімії та молекулярної біології, Медичний центр університету м. Канзас,
3901 Райнбов бульв., 1073 HLSIC, Mailstop 3030, Канзас, KS 66160-7421, США,
+001 913 588 0489, aladokhin@kumc.edu

**БІЛА КНИГА: ІДЕЇ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЯК РУХАТИСЯ ВПЕРЕД УКРАЇНСЬКІЙ НАУЦІ?
Погляд української наукової діаспори ***

Вступ. Важливим підходом до реформування наукової системи України та розвитку інноваційного середовища може стати ширше залучення потенціалу наукової діаспори. Обговоренню цього питання було присвячено проведення першого Форуму української наукової діаспори «Розвиток науки шляхом міжнародної співпраці» (Київ, 20–22 жовтня 2018 р.).

Проблематика. Сучасний стан науково-освітньої галузі в Україні характеризується низкою негативних явищ і потребує системного реформування.

Мета. Узагальнити ідеї та рекомендації щодо розвитку наукової галузі в Україні, висловлені вченими під час проведення Форуму української наукової діаспори.

Матеріали й методи. Аналіз ідей і пропозицій учасників Форуму, обговорених при формуванні програми, в доповідях, на круглих столах, у дискусіях та відгуках на опитування. Огляд прикладів міжнародних програм та заходів, спрямованих на співпрацю з ученими діаспори.

Результати. Запропоновано низку заходів, спрямованих на вирішення проблеми внутрішнього і зовнішнього «відтоку мізків» з наукової сфери, сприяння їхній «циркуляції» і примноженню інтелектуального потенціалу суспільства. Серед них — збільшення базового фінансування галузі, розробка сприятливих податкових правил для міжнародного співробітництва, вдосконалення законодавства щодо прав інтелектуальної власності, можливостей для заснування паритетних грантових програм, спільних наукових лабораторій тощо. Обґрунтовано важливість створення експертних комісій з участю іноземних експертів для рецензування наукових проектів, публікацій, оцінювання наукових установ та підтримки реформ. Наведено приклади міжнародних програм та схем фінансування з метою забезпечення співпраці з ученими діаспори.

Висновки. Форум наукової діаспори став вдалим дискусійним майданчиком для презентації та обговорення результатів досліджень вчених України і діаспори, а також для розгляду найактуальніших питань щодо стану наукової галузі. Наші співвітчизники готові ділитися своїми знаннями та досвідом, набутими у науково-дослідних організаціях різних країн, для сприяння реформуванню та розвитку науки в Україні.

Ключові слова: наукова діаспора, міжнародне наукове співробітництво, реформування наукової галузі.

© ОКСАНА ЗОЙМЕНІХТ, ОЛЬГА ГАРАЩУК, ОЛЕКСІЙ ЛАДОХІН, 2019

* З вагомими пропозиціями від: Олега Давидова, Інститут математики університету м. Гіссен, Німеччина, Любові Островської, StemCiTerra, LLC, Reisterstown, США, Ігоря Решетняка, Швейцарський федеральний технологічний інститут в м. Лозанні.

У рамках святкування столітнього ювілею заснування Національної академії наук України в Києві 20–22 жовтня 2018 р. відбувся перший Форум української наукової діаспори «Розвиток науки шляхом міжнародної співпраці» (веб-сайт Форуму з програмою розміщено за посиланням <http://diaspora-forum-kyiv2018.humboldt.org.ua/>). Загалом у триденній інтенсивній роботі Форуму взяло участь понад 160 осіб, серед яких були присутні науковці, представники уряду, громадські активісти з усієї України та понад 30 учасників з-за кордону (Австрія, Бельгія, Бразилія, Канада, Франція, Німеччина, Ірландія, Ізраїль, Швейцарія, Нідерланди, Великобританія і США).

Форум став чудовим дискусійним майданчиком для презентації та обговорення результатів досліджень, зокрема тих, які виконували спільні колективи українських та міжнародних вчених, а також для розгляду найактуальніших питань щодо сучасного стану української науки. Прийняттю учасниками Форуму резолюцію наведено в Додатку 1. Публікація «**Біла книга: Ідеї та рекомендації**», підготовлена ініціативною групою дослідників діаспори, підсумовує ключові думки, висвітлені під час обговорень широкого кола проблем у процесі підготовки та під час проведення Форуму, а також відображені у відгуках, наданих учасниками після Форуму (28 письмових відповідей на заключне опитування). Всі учасники налаштовані на активізацію необхідних змін і для цього готові ділитися своїми знаннями та досвідом, набутими у провідних науково-дослідних організаціях різних країн для сприяння необхідним реформам в українській науці на благо України.

Документ структуровано за темами, які обговорювалися на круглих столах чи панельних дискусіях, що проходили під час Форуму, з особливим наголосом на двох проблемах:

I — трансформація «відтоку мізків» на «примноження інтелектуального потенціалу»;

II — створення експертних комісій з підтримки наукових реформ в Україні.

ПРОБЛЕМА I. ТРАНСФОРМАЦІЯ «ВІДТОКУ МІЗКІВ» НА «ПРИМНОЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ»

Після розпаду Радянського Союзу та подальших економічних потрясінь для багатьох дослідників в Україні було і, на жаль, досі є важливим питання: «якщо я залишуся в науці — то не в Україні, якщо я залишуся в Україні — то не в науці». Одним з наслідків такої ситуації є втрата практично цілого покоління вчених з дослідницьких організацій в Україні: непропорційно велика чисельність дослідників середнього віку, які, як можна було очікувати, були б зараз на висоті своєї кар'єри, змінили професію або виїхали за кордон. Багато хто з них досяг успіху в дослідницьких закладах у провідних країнах світу, таких як Німеччина, США, Великобританія, Ізраїль та ін.

Одним з найважливіших елементів розвитку дослідницької екосистеми вважається академічна мобільність, яка має багато переваг. Хоча її часто (і неправильно) пов'язують виключно з проблемою «відтоку мізків» (*brain drain*), типовою для економічно нерозвинених країн, проте в науково- і економічнопровідних країнах саме академічна мобільність є важливим елементом підготовки фахівців. Наприклад, під час докторської та післядокторської підготовки 56 % італійських аспірантів та 53 % данських дослідників працюють понад три місяці за кордоном¹. Багато німецьких дослідників розвивають свою кар'єру в США, Великобританії та Швейцарії, і не всі вони згодом повертаються до Німеччини. Щоб вирішити цю проблему, федеральний уряд та уряди земель Німеччини розробили різні заходи, спрямовані на покращення взаємодії між дослідниками німецької діаспори²

¹ National Report on Junior Scholars (2017), overview of key results, page 18, fig. 7–8: <https://www.buwin.de/datiien/buwin-2017-keyresults.pdf>

² German Academic International Network (GAIN) is the network for German scientists working in North America. Since 2003 the GAIN supports them in maintaining contact with German academic institutions, preparing them for the return to research in Germany and helping to articulate their interests to political decision-makers. <https://www.gain-network.org/de/>

та підтримкою їхнього повернення до Німеччини^{3, 4}. Ще важливішим є те, що німецькі дослідницькі організації систематично і послідовно вкладають кошти в підвищення своєї привабливості для іноземних дослідників. Як наслідок, значна кількість їхніх учених походить з інших європейських країн, наприклад, з Італії, Іспанії та Греції, а також з більш віддалених країн: у 2017 році 15 % всіх учених у Німеччині⁵, а в інститутах Товариства Макса Планка⁶ майже 30 % всіх працівників і понад 50 % вчених були з-за кордону. Ця різноманітна і активна робоча сила значною мірою сприяє науці високого рівня в Німеччині.

Отже, що може зробити Україна, щоб вирішити проблему як внутрішнього, так і зовнішнього «відтоку мізків» з наукової сфери, сприяти «циркуляції мізків» і навіть примножити інтелектуальний потенціал?

Вважаємо, що позитивними кроками в цьому напрямку є створення **Національного фонду досліджень України (НФДУ)**⁷ і **Фонду Президента України для підтримки освітніх та наукових програм для молоді**⁸. Водночас

виникає питання про те, як буде координуватися діяльність цих організацій, оскільки обидві вони заявляють про підтримку молодих дослідників, і серед інших пріоритетів, пропонують стипендії для навчання за кордоном. Ймовірно, з часом Україні вдасться уникнути непотрібного дублювання, неефективного управління коштами й нездорової конкуренції між цими двома новими, вкрай необхідними інституціями.

Ще одним безсумнівно позитивним кроком у напрямку є створення **Фонду розвитку інновацій**⁹, спрямованого на підтримку **комерціалізації** інновацій та полегшення запуску нових технологій, товарів або послуг на українському і зовнішньому ринках. Очікується, що цей новий фонд надаватиме фінансову, технічну та консультативну допомогу **стартапам** на ранній стадії їхнього розвитку, докладатиме активних зусиль для залучення приватних партнерів та інвесторів, щоб надати можливість якомога більшій кількості українських компаній розвивати свій бізнес. У цьому контексті особливо важливе значення може мати нещодавня ініціатива ЄС **EU4Innovation**¹⁰, спрямована на об'єднання різних заходів, які підтримують розвиток інноваційних можливостей країн Східного партнерства (*The Eastern Partnership*, EaP), зокрема тих, що фінансуються в рамках програми «Горизонт 2020» та Європейського інструменту сусідства (*European Neighbourhood Policy*). Водночас, для успішного інноваційного розвитку України **важливо вдосконалити національне законодавство щодо прав інтелектуальної власності**, забезпечити його ефективне впровадження, а також про-

³ The German Scholars Organization e.V. (GSO): <https://www.gsonet.org/foerderprogramme.html>

⁴ Return program/ Rückkehrprogramm. Ministerium für Kultur und Wissenschaft des Landes Nordrhein–Westfalen. Düsseldorf. URL: <https://www.mkw.nrw/forschung/foerderung/wissenschaftlichen-nachwuchs-foerdern/rueckkehrprogramm> (дата звернення: 3.08.2019).

⁵ National Report on Junior Scholars (2017), overview of key results, page 18, fig. 9: <https://www.buwin.de/dateien/buwin-2017-keyresults.pdf>

⁶ Facts and Figures. Max-Planck-Gesellschaft. Munich. URL: <https://www.mpg.de/facts-and-figures> (дата звернення: 17.02.2019).

⁷ Уряд створив Національний фонд досліджень, який даватиме гранти на науку з 2019 року. Міністерство освіти та науки України. Київ, 4.07.2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-stvoriv-nacionalnij-fond-doslidzhen-yakij-davatime-granti-na-nauku-z-2019-roku> (дата звернення: 3.08.2019).

⁸ Про Фонд Президента України з підтримки освітніх та наукових програм для молоді. Указ Президента України №357/2018. Київ. 6.11.2018 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3572018-25414> (дата звернення: 3.08.2019).

⁹ Про утворення Фонду розвитку інновацій. Кабінет Міністрів України, розпорядження № 895-р. Київ. 7.11.2018 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/protvorennya-fondu-rozvitku-innovacij> (дата звернення: 3.08.2019).

¹⁰ EU and Eastern Partnership countries stepping up cooperation on innovation with the EU4Innovation initiative. European Commission – Press release. Brussels. 17.11.2016. URL: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-3716_en.htm (дата звернення: 3.08.2019).

вести необхідне навчання дослідників та інноваторів. Автори переконані, що цілеспрямовані та систематичні зусилля в цьому напрямку здатні істотно змінити ситуацію «на місцях», що спонукатиме висококваліфікованих дослідників залишитися в Україні в ролі підприємців та інноваторів.

Вважаємо, що для поліпшення ситуації в українській науці та стимуляції процесу «циркуляції мізків», нагальними і необхідними є низка важливих заходів:

1. **Основне фінансування, а, отже, забезпечення престижності наукових досліджень в Україні, має бути суттєво збільшено.** Український уряд повинен дотримуватися чинного законодавства України і гарантувати виділення 1,7 %¹¹ ВВП на науку. Окрім того, Україна повинна здійснити конкретні кроки, спрямовані на збільшення цього відсотка до цільового показника ЄС в 3 % (як це зазначено у розділі 47 того ж Закону України)¹².

2. Враховуючи незavidний, а часто й незадовільний стан будівель та інфраструктури дослідницьких організацій, **український «План Маршалла» з капітальних інвестицій необхідно спрямувати на модернізацію будівель і лабораторій**, а також заснувати спеціальний

«Фонд сучасного наукового обладнання» та «Програму доступу до міжнародної науково-дослідної інфраструктури». Як відправну точку, варто розвинути позитивний досвід **«ключових державних лабораторій»**¹³ і відродити саму ідею таких лабораторій. Крім того, необхідно розвивати системний підхід до **співфінансування спільних наукових лабораторій, заснованих разом із зацікавленими міжнародними партнерами** (наприклад, Канадою, Францією, Німеччиною, США), та до можливості створення філіалів відомих міжнародних інститутів/лабораторій. Є кілька перспективних прикладів того, як це працює у співробітництві Грузії та Німеччини¹⁴ чи Німеччини й Польщі («Центри наукової досконалості Діоскури»)¹⁵. Такі спільні лабораторії могли б виступати як випробувальні майданчики для розробки нових функціональних структур і регламентів, які, якщо вони будуть успішними, можна розширити до національного рівня.

3. Законодавство, що стосується оплати праці, необхідно реформувати так, щоб держава забезпечувала науковцям **достойну і адекватну базову зарплату**, тоді як дослідницька організація, що наймає працівника (незалежно

¹¹ Law of Ukraine “On scientific and scientifically-technical activities”/ Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Chapter 48: “Держава забезпечує бюджетне фінансування наукової і науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7 відсотка валового внутрішнього продукту України. [...] Видатки на наукову і науково-технічну діяльність за рахунок державного бюджету є захищеними статтями видатків бюджету.” <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>

¹² Law of Ukraine “On scientific and scientifically-technical activities”/ Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Chapter 47: “Держава застосовує фінансово-кредитні та податкові інструменти для створення економічно сприятливих умов для ефективного провадження наукової і науково-технічної діяльності відповідно до законодавства України, забезпечення до 2025 року збільшення обсягу фінансування науки за рахунок усіх джерел до 3 відсотків валового внутрішнього продукту - показника, визначеного Лісабонською стратегією Європейського Союзу”. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>

¹³ Рожан О., Суржик Л. Наука «під ключ». Газета «Дзеркало тижня», №18. Київ, 2012. URL: https://dt.ua/SCIENCE/nauka_pid_klyuch.html (дата звернення: 3.08.2019).

¹⁴ The first SMART|Lab, SMART|EDM_Lab (SMART stands for 'Science, Medicine, Applied Research and Technology'; whereas EDM stands for electric dipole moment) was launched in Tbilisi in 2016. “The concept of these laboratories is to offer young and in well-trained Georgian scientists at the FZ Julich an attractive return option to Georgia. The Georgian Ministry of Education and Science funds the SMART|Labs; with equipment and know-how delivered by Julich. Further SMART|Labs are planned in the areas of climate and brain research”. <https://www.increast.eu/en/2969.php>; “On September 29, 2017, the new SMART|AtmoSim_Lab was opened in TSU, based on a collaboration between the Julich Institute of Energy and Climate Research (IEK-8, Troposphere) and the TSU faculty of Exact and Natural Sciences”: <http://collaborations.fz-juelich.de/ikp/cgswhp/cgswhp18/>

¹⁵ Dioscuri Centres of Scientific Excellence. National Science Centre in Poland. Krakow, 2017. URL: <https://ncn.gov.pl/dioscuri/?language=en> (дата звернення: 3.08.2019).

від типу її власності), може самостійно розробляти власні заохочувальні схеми. Для доповнення цієї (базової) зарплати повинно бути можливим використання частки отриманого грантового фінансування. Оскільки вчені є частиною наймобільнішої робочої сили в світі, то слід розробити **спеціальні (сприятливі) податкові правила**, щоб стимулювати їх до отримання додаткового фінансування від національних та міжнародних фінансових організацій, приватних фондів тощо. Такі законодавчі зміни має активно лобювати МОН України разом з іншими відповідними міністерствами. Науковий комітет Національної ради з розвитку науки та технологій України, який очолює прем'єр-міністр, повинен постійно привертати увагу уряду до важливого питання відповідної та гідної винагороди науковців.

4. У науково-дослідних інститутах важливо реформувати адміністративні структури, щоб забезпечити **незалежність дослідників на ранніх етапах наукової кар'єри**, особливо з точки зору бюджету та управління персоналом. Потрібно запровадити почесний статус для вчених пенсійного віку (відповідно до державного законодавства). Основною метою при цьому повинна бути підтримка подальшої продуктивної роботи ще активних учених (переважно як почесних працівників, із забезпеченням доступу до бібліотечних фондів, відвідування семінарів, участі у кваліфікаційних вчених радах — керівництві докторантурою тощо). Водночас варто розробити ефективний механізм для уникнення поширеної практики, коли керівники лабораторій займають свої посади ще довго після найпродуктивнішого віку, що часто гальмує саму можливість розвитку, так важливу в сучасному швидко змінюваному науковому середовищі.

5. Необхідно запровадити спеціальні посади співробітників відділень (офісів) для сприяння отриманню дослідницьких грантів, передачі (трансферу) технологій, міжнародного співробітництва, підготовки дослідників, наукової

комунікації, а також розробити та впровадити відповідні програми передпідготовки та підвищення кваліфікації дослідників з науковими ступенями. Це дозволить професіоналізувати вищу освіту та науку й водночас відкрити висококваліфікованим професіоналам привабливі варіанти кар'єри, окрім власне наукових досліджень.

6. Українська науково-освітня галузь повинна активізувати свої зусилля, спрямовані на інтернаціоналізацію, адаптуючи найкращі світові практики¹⁶. Зокрема, важливими є такі конкретні заходи:

а) **всі кваліфікаційні документи необхідно видавати українською та англійською мовами**, це полегшить академічну мобільність та усуне необхідність перекладу. Окрім сприяння академічній мобільності українських науковців, такий підхід зробить українську дослідницьку систему привабливою для іноземних дослідників і сприятиме розвитку процесів обміну студентами чи навчальними програмами між українськими та зарубіжними університетами;

б) важливо **реформувати вивчення англійської мови вітчизняними дослідниками**, наприклад, через розробку доступних спеціалізованих мовних курсів, а також через електронне навчання. Акцент треба робити на тому, що такі знання мають бути продемонстровані, насамперед, в рамках самої наукової діяльності (наприклад, публікації англійською мовою в міжнародних журналах, участь у відомих міжнародних літніх школах, презентаціях на конференціях тощо), а не формально отриманим сертифікатом;

¹⁶ Eurydice Report "Modernisation of Higher Education in Europe: Academic Staff – 2017" focuses on the qualification requirements for academic staff, the recruitment process, employment and working conditions in academia, the impact of external quality assurance, and top level strategies for internationalisation. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/modernisation-higher-education-europe-academic-staff-%E2%80%93-2017_en

в) необхідно **розробити та впровадити спеціальні навчальні програми** (включно і для покращення знання англійської мови) **для працівників допоміжних та адміністративних департаментів** (управлінські, фінансові та інформаційні структури);

г) необхідно реформувати/спростити національне законодавство, щоб українські дослідницькі організації могли **залучати іноземних дослідників: талант не знає кордонів і не має національності**. Процес зарахування на роботу та відповідні Положення повинні бути простими, а робочі візи для дослідників варто оформляти максимально швидко;

г) треба зробити доступнішими **гранти на поїздки**, щоб науковці могли брати участь у міжнародних зустрічах, конференціях, літніх школах тощо, як за кордоном, так і в Україні. Окрім того, повинні існувати **короткострокові стипендіальні програми** для молодих науковців, які бажають освоювати нові методи, розробляти спільні проекти тощо в іншій дослідницькій організації або університеті, в Україні чи за кордоном;

д) водночас, на нашу думку, з огляду на дефіцит вітчизняних коштів та велику кількість міжнародних стипендіальних програм, спрямованих на залучення іноземних учених, **Україна не повинна виділяти ресурси на фінансування академічної мобільності на довготермінові (більше 1 року) докторські або післядокторські стажування**;

е) необхідно запровадити **спеціальну підтримку, або грантову програму(и), для започаткування/активування міжнародного співробітництва**, включно з цільовою схемою підтримки наукових досліджень іноземних учених в Україні під час канікул чи відпусток (також і для тих, які мають почесний статус, та дослідників з діаспори; деякі міжнародні приклади наведено у Додатку 2). Такі спеціальні схеми підтримки сприятимуть надходженню знань в Україну та інтеграції її дослідників у міжнародну наукову спільноту, підвищать шанси отримання спільного фінансування науко-

вих досліджень, полегшать доступ до міжнародних науково-дослідних інфраструктур і відкриють нові перспективи для українських науковців;

є) в Україні (як на національному, так і на регіональному рівнях) необхідно розглянути можливість запровадження **програм фінансування з метою стимулювання «повернення дослідників та інноваторів»**. В ідеалі, вони повинні бути орієнтовані на українських учених, які, перебуваючи за кордоном, отримали підтримку для своїх досліджень через конкурсну міжнародну докторську чи післядокторську стипендіальні програми, або довгострокову роботу у визнаних міжнародних дослідницьких організаціях (це забезпечить якість досліджень і усунення корупції). Такі програми також можуть бути розроблені у співпраці чи узгодженні з існуючими програмами (див. деякі приклад в Додатку 3);

ж) було б доцільно, якщо б Україна розробила **«Стратегію налагодження співпраці з випускниками»** з метою активного залучення до співробітництва іноземних громадян, які навчалися чи проводили дослідження в Україні, як на рівні окремих університетів, дослідницьких інститутів, так і на національному рівні (див. приклад такої стратегії, розробленої в Австралії¹⁷).

7. Муніципальні установи головних науково-дослідних центрів в Україні (Києва, Львова, Харкова, Дніпра, Одеси та ін.) також повинні зробити свій внесок у підтримку як фундаментальних, так і прикладних досліджень в регіональних дослідницьких центрах. Привабливим прикладом є програма «Львів науковий»¹⁸, що сьогодні розвивається у Львівську

¹⁷ Australia Global Alumni Engagement Strategy 2016–2020: <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/australia-global-alumni-engagement-strategy-2016-2020.pdf>

¹⁸ <https://www.lvivrada.gov.ua/novyny/item/7448-u-ramkah-programy-%E2%80%99Clyviv-naukovyy%C2%BB-vidbudetsya-konkurs-socialno-naukovyh-proektiv-dlya-naukovciv/7448-u-ramkah-programy-%E2%80%99Clyviv-naukovyy%C2%BB-vidbudetsya-konkurs-socialno-naukovyh-proektiv-dlya-naukovciv>

систему дослідників¹⁹, а також «Львівські зустрічі представників біотехнологічної та фармакологічної індустрії»²⁰. Є й інші регіональні заходи, зокрема пов'язані з ІТ-технологіями та стартапами (наприклад, **регіональні ІТ-кластери**^{21–24}, **Інноваційний парк Kyiv Unit. City**²⁵, **Східноєвропейська конференція з комп'ютерного бачення в Одесі**²⁶ та деякі інші), що сприяють зростанню попиту на висококваліфікованих дослідників для розвитку економіки України, базованої на знаннях. Крім того, муніципальні органи влади повинні докласти зусиль для модернізації старих гуртожитків і будівництва нових доступних житлових приміщень/будинків для гостей як для українських (з інших міст), так і для іноземних науковців, що працюють на тимчасових посадах, та для працівників, які перебувають у короткострокових відрядженнях (аспірантів, постдоків, стипендіатів).

8. Оскільки економічна ситуація в Україні покращується, то можна очікувати зростання попиту на висококваліфікованих фахівців (зокрема й з науковими ступенями), а також збільшення інвестицій в науково-дослідні розробки від приватного сектору.

Фінансування досліджень не є виключно тільки відповідальністю уряду, а й відображен-

ням попиту з боку економіки країни. Багатообіцяюча тенденція вже складається в ІТ-технологіях: нещодавнє дослідження Офісу ефективного регулювання ІТ-Асоціації виявило, що якщо за 2015 р. 10 % українських працівників ІТ-сектора виїхали з країни для працевлаштування за кордоном, то в 2017 р. цей показник становив лише 4 % і продовжував знижуватися. Отже, в міру реформування економіки країни, переорієнтації її на «економіку, що базується на знаннях та фокусується на інноваціях»²⁷, потреба покинути країну зменшуватиметься, натомість зростатимуть стимули до того, щоб залишитися або повернутися.

ПРОБЛЕМА II. СТВОРЕННЯ ЕКСПЕРТНИХ КОМІСІЙ ДЛЯ ПІДТРИМКИ НАУКОВИХ РЕФОРМ В УКРАЇНІ

1. Більшу частину коштів на фінансування науки необхідно розподіляти між окремими дослідниками, дослідницькими групами та установами на прозорій конкурентній основі. Вона повинна базуватися на **експертній оцінці з обов'язковою участю іноземних експертів**, наприклад, через новостворений Національний фонд досліджень України²⁸.

2. Необхідно створити **базу даних експертів**, відкриту як для національних, так і для іноземних дослідників, зацікавлених в оцінюванні грантових пропозицій та/або дослідницьких організацій, і проінформувати широке наукове товариство про її існування, запрошуючи до реєстрації кваліфікованих фахівців.

¹⁹ Про Львівську систему дослідників. Львів, 2019. URL: <https://scientist.lvivcity.gov.ua/> (дата звернення: 3.08.2019).

²⁰ Biotech&Pharma Cluster. Lviv URL: <https://www.facebook.com/biotechpharmaclusterlviv/> (дата звернення: 3.08.2019).

²¹ KYIV IT Cluster. Київ, 2016. URL: <https://itcluster.kiev.ua/en/> (дата звернення: 3.08.2019).

²² Kharkiv IT Cluster. Харків, 2015. URL: <https://it-kharkiv.com/> (дата звернення: 3.08.2019).

²³ Lviv IT Cluster. Львів, 2010. URL: <https://itcluster.lviv.ua/en/> (дата звернення: 3.08.2019).

²⁴ IT-Cluster in Dnipro. Дніпро, 2016. URL: <http://itcluster.dp.ua/en/> (дата звернення: 3.08.2019).

²⁵ "UNIT.City is Ukraine's first innovation park. [...] Here the concentration of companies, startups, students, professionals and research laboratories creates conditions for businesses within the park to grow faster than outside." <https://unit.city/en>

²⁶ <http://eecvc.com>

²⁷ BUSINESS NEWS, 4 January 2019: "Brain drain becoming brain gain as more and more IT specialists return to Ukraine", <http://bunews.com.ua/component/zoo/item/brain-drain-becoming-brain-gain-as-more-and-more-it-specialists-return-to-ukraine?fbclid=IwAR2U2dHEkgPpC8duwrTtIbHuUAt32v7NvMnm6WsXZGnC5yOaqV3BWtz3bx54#.XC8yiKhUOQ8.facebook>

²⁸ Уряд створив Національний фонд досліджень, який даватиме гранти на науку з 2019 року. Міністерство освіти та науки України. Київ, 4.07.2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-stvoriv-nacionalnij-fond-doslidzhen-yakij-davatime-granti-na-nauku-z-2019-roku> (дата звернення: 3.08.2019).

Таку базу даних варто розробляти на основі принципів, аналогічних **базі даних експертів ЄС**²⁹. Необхідно надалі розвивати синергію з іншими країнами, прикладом можуть служити перші кроки, здійснені у рамках фінансованого ЄС проекту incgEAST з країнами Східного партнерства³⁰. Дуже позитивними кроками є нещодавнє оголошення щодо експертів-рецензентів/оцінювачів, зокрема з метою залучення їх як **потенційних експертів до оцінювання інститутів Національної академії наук України**³¹, та оголошення про **рецензентів для НФДУ**.

3. Критерії надання фінансування повинні бути merit-based (тобто, враховувати наукові здобутки претендента) та ґрунтуватися на поєднанні високих міжнародних стандартів і стратегічних пріоритетів українського суспільства.

4. Законодавчу базу, яка регламентує роботу українських дослідницьких організацій, необхідно реформувати або вдосконалити так, щоб забезпечити:

— надання можливості українським науково-дослідним організаціям координувати проекти, які фінансуються ЄС, зокрема, самостійно керувати фінансовими надходженнями в іноземній валюті;

— постійне спрощення правил, пов'язаних з імпортом наукового обладнання (зокрема й на благодійній основі), аж до можливості повного звільнення від оподаткування.

5. Має бути створено зручну для користувача **веб-платформу/базу даних дослідницьких організацій** в Україні (українською та англійською мовами), яка слугуватиме **візитівкою** української дослідницької системи (приклад платформи «Дослідження в Німеччині»³²). **Вона також повинна охоплювати інформацію про дослідницькі проекти** (наприклад, ті, які фінансуються МОН України, різними державними фондами, а також (спів)фінансуються міжнародними фондами (якщо така інформація може бути отримана)) та **підсумкові публікації** (див. приклад РЗ бази даних Швейцарського національного наукового фонду³³). Така база даних буде відкритим джерелом інформації про минулу та поточну наукову діяльність в Україні, що сприятиме національному та міжнародному співробітництву, оскільки надасть надійну інформацію про потенційних наукових партнерів, а також поліпшить аналітичні можливості для розробки стратегічних завдань.

Стаття надійшла до редакції / Received 16.05.19

Статтю прорецензовано / Revised 22.05.19

Статтю підписано до друку / Accepted 26.05.19

²⁹ <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/work-as-an-expert>

³⁰ A Memorandum of Understanding (MoU) was signed by the representatives of Eastern Partnership (EaP) countries in 2016. The Roadmap was incorporated as an Annex to the MoU, outlining a number of intended future joint activities, including i) Exchange of thematic reviewers on a case to case basis; ii) Establishment of a joint reviewer database; iii) Further use of existing reviewer data currently collected in 'Eval-Inco', etc.: <https://www.inco-eap.net/en/530.php>

³¹ Web-portal for "Evaluating effectiveness of research institutions in NAS of Ukraine": http://eval.nas.gov.ua/ireg_en.html

³² Research in Germany. The Federal Ministry of Education and Research. Berlin, 2006. URL: <https://www.research-in-germany.org/en> (дата звернення: 3.08.2019).

³³ Data and Documentation. Swiss National Science Foundation. Bern, 2019. In the P3 database the Swiss National Science Foundation (SNSF) makes available data on the projects, people and publications that it has supported, as part of its mandate to inform the public about its research funding activities. URL: <http://p3.snf.ch/Pages/DataAndDocumentation.aspx> (дата звернення: 3.08.2019).

Oksana Seumenicht¹, Olga Garaschuk², and Alexey Ladokhin³

¹The German-Ukrainian Academic Society,
44a, Holbein St., Berlin, 12203, Germany,
+49 03370 852 9938, info@ukrainet.eu

²Department of Neurophysiology, Eberhard Karls University of Tuebingen
The German-Ukrainian Academic Society,
15, Kepler St., Tuebingen, 72074, Germany,
+49 07071 297 3641, office-physiologie2@medizin.uni-tuebingen.de

³Department of Biochemistry and Molecular Biology, The University of Kansas Medical Center,
3901, Rainbow Blvd., 1073 HLSIC, Mailstop 3030, Kansas City, KS 66160-7421, USA,
+001 913 588 0489, aladokhin@kumc.edu

**WHITE PAPER: IDEAS AND RECOMMENDATIONS
“WAY FORWARD FOR SCIENCE IN UKRAINE:
Perspective of the Ukrainian Research Diaspora” ***

Introduction. A wider involvement of scientific diaspora can be an important approach to reforming the scientific system of Ukraine and to developing its innovation environment. The first Forum of the Ukrainian Scientific Diaspora “Advancing Science through International Cooperation” (Kyiv, October 20–22, 2018) has provided an excellent platform to address this issue.

Problem Statement. The current state of the scholarly research and educational areas in Ukraine is characterized by several negative phenomena and requires systematic reforms.

Purpose. To summarize the discussed ideas and to formulate recommendations on the prospects for the development of science in Ukraine, based on contributions of the Forum participants.

Materials and Methods. Ideas and suggestions discussed while preparing the agenda, presentations, round tables, panel discussions and feedback survey have been analyzed. In addition, some examples of relevant international funding programs and initiatives aiming at intensifying cooperation with diaspora scholars have been studied.

Results. A series of measures aiming at addressing the issue of internal and external “brain drain” from science, promoting “brain circulation”, and increasing the intellectual potential of the society has been proposed. These measures include, in particular, increasing the base funding of science, introducing favorable tax regulations for the international cooperation projects, improving the national intellectual property rights legislation, and creating opportunities and building the capacity for establishing joint grant programs with international partners, co-funding joint laboratories, etc. Moreover, it has been stressed that it is crucially important to establish expert committees with the mandatory participation of foreign experts for reviewing R&D projects and scholarly research publications, evaluating R&D institutions and contributing to the reforms. Examples of international programs and funding schemes aiming at cooperation with diaspora scholars have been shown.

Conclusions. The Forum of Scientific Diaspora offers a fruitful discussion platform for presenting and discussing research results of Ukrainian and international researchers, as well as for addressing the most pressing issues regarding the current state of Ukrainian science. Our compatriots are eager to share their knowledge and experience gained from leading research organizations in different countries to promote the reforms and the development of science in Ukraine.

Keywords: scientific diaspora, international scientific cooperation, and reform of scientific system of Ukraine.

* With valuable contributions from: Oleg Davydov, Institute of Mathematics, Justus Liebig University Giessen, Germany, Lyubov Ostrovska, StemCiTerra, LLC, Reisterstown, USA, and Igor Reshetnyak, EPFL, Lausanne, Switzerland.

Оксана Зойменіхт¹, Ольга Гаращук², Алексей Ладохин³

¹ Немецко-украинское академическое общество,
ул. Гольбайн, 44 а, Берлин, 12203, Германия,
+49 03370 852 9938, info@ukrainet.eu

² Департамент нейрофизиологии, университет г. Тюбинген
Немецко-украинское академическое общество,
ул. Кеплера, 15, Тюбинген, 72074, Германия,

+49 07071 297 3641, office-physiologie2@medizin.uni-tuebingen.de

³ Департамент биохимии и молекулярной биологии, Медицинский центр университета г. Канзас,
Райнбов бульв., 3901, 1073 HLSIC, Маилстоп 3030, Канзас KS 66160-7421, США,
+001 913 588 0489, aladokhin@kumc.edu

**БЕЛАЯ КНИГА: ИДЕИ И РЕКОМЕНДАЦИИ
КАК ПРОДВИГАТЬСЯ ВПЕРЕД УКРАИНСКОЙ НАУКЕ?
Взгляд украинской научной диаспоры ***

Введение. Важным подходом к реформированию научной системы Украины и развития инновационной среды может стать более широкое привлечение потенциала научной диаспоры. Обсуждению этого вопроса было посвящено проведение первого Форума украинской научной диаспоры «Развитие науки путем международного сотрудничества» (Киев, 20–22 октября 2018 г.).

Проблематика. Современное состояние научно-образовательной отрасли в Украине характеризуется рядом негативных явлений и требует системного реформирования.

Цель. Обобщить идеи и рекомендации относительно развития научной отрасли в Украине, высказанные учеными в процессе проведения Форума украинской научной диаспоры.

Материалы и методы. Анализ идей и предложений участников Форума, которые обсуждались при формировании программы, в докладах, на круглых столах, дискуссиях и отзывах на анкетирование. Обзор примеров международных программ и мероприятий, направленных на сотрудничество с учеными диаспоры.

Результаты. Предложен ряд мероприятий, направленных на решение проблемы внутренней и внешней «утечки мозгов» из научной сферы, содействие их «циркуляции» и приумножению интеллектуального потенциала общества. Среди них — увеличение базового финансирования отрасли, разработка благоприятных налоговых правил для международного сотрудничества, совершенствование законодательства о правах интеллектуальной собственности, создание возможностей для паритетных грантовых программ, совместных научных лабораторий и т.п. Обоснована важность создания экспертных комиссий с участием иностранных экспертов для рецензирования научных проектов, публикаций, оценки научных учреждений и поддержки реформ. Приведены примеры международных программ и схем финансирования с целью обеспечения сотрудничества с учеными диаспоры.

Выводы. Форум научной диаспоры стал удачной дискуссионной площадкой для презентации и обсуждения результатов исследований ученых Украины и диаспоры, а также для рассмотрения актуальных вопросов современного состояния украинской науки. Наши соотечественники готовы делиться своими знаниями и опытом, приобретенными в научно-исследовательских организациях разных стран, для содействия реформированию и развитию науки в Украине.

Ключевые слова: научная диаспора, международное научное сотрудничество, реформирование научной отрасли.

* С весомыми предложениями от: Олега Давидова, Институт математики университета г. Гиссен, Германия, Любови Островской, StemCiTerra, LLC, Reisterstown, США и Игоря Решетняка, Швейцарский федеральный технологический институт в г. Лозанна.

**Резолюція Форуму української наукової діаспори
«Розвиток науки шляхом міжнародної співпраці»,
Київ, 20—22 жовтня 2018 р.**

Ми, учасники першого Форуму української наукової діаспори «Розвиток науки шляхом міжнародної співпраці», присвяченого 100-річчю Національної академії наук України, обговоривши широкі питання, пов'язані із сучасним станом і перспективами розвитку науки та вищої школи в Україні, ознайомившись з напрямками наукових досліджень українських учених, що працюють за кордоном, та з прикладами успішної реалізації спільних з вітчизняними вченими наукових проєктів, констатуємо:

1. **Інтеграція української науки до європейського та світового наукового простору** шляхом стимулювання міжнародної співпраці загалом та через розширення співробітництва вітчизняних учених з українською науковою діаспорою зокрема, мають першочергове значення для підвищення рівня наукових досліджень та модернізації й реформування системи управління науковою сферою в Україні, що **є невід'ємною передумовою для розвитку конкурентоспроможної інноваційної економіки**.

2. Упродовж останніх десятиліть в закордонних дослідницьких центрах зміцніла, утвердилася і активно переймається проблемами науково-освітньої галузі в Україні українська наукова діаспора, про що свідчить участь у роботі Форуму **33 вчених з понад 10 країн**, серед яких **професори провідних університетів Австрії, Німеччини, Голландії та США**. Ми засвідчуємо, що представники української наукової діаспори активно співпрацюють з колегами в Україні, **готові ділитися досвідом та надавати консультативну підтримку й експертні поради** як для визначення пріоритетних напрямків наукового та інноваційного розвитку науки України, так і для незалежного експертного оцінювання наукових установ, проєктів, розробки ефективних форматів підтримки науки та інновацій тощо.

3. Наразі в Україні **зроблено перші кроки структурних реформ в науці**, а саме — засновано Національну раду з питань розвитку науки і технологій, розпочав роботу Науковий комітет Ради, створено юридичні засади для заснування Національного фонду досліджень, прийнято закони про науку та освіту. Однак імплементація вже прийнятих законів відбувається надто повільно. **Ми оцінюємо сучасний стан науки як близький до критичного, що становить загрозу національній безпеці країни і потребує негайних дій законодавчої та виконавчої влади з метою недопущення подальшої деградації науково-технологічної сфери**. Абсолютно необхідними **є розробка довготермінового бачення розвитку науки та інновацій в Україні, кардинальне зростання базового рівня підтримки дослідницьких організацій**, так само як і **внесення давно назрілих змін до законодавства**, зокрема щодо оплати праці, імпорту наукового обладнання тощо.

Ми звертаємося особисто до Прем'єр-Міністра і голови Національної ради України з питань розвитку науки і технологій пана **Володимира Гройсмана** та до голови Верховної Ради України пана **Андрія Парубія** із закликом **визнати пріоритетність науки в Україні та збільшити фінансування цієї ключової сфери** до рівня, передбаченого законом. Національна рада з питань розвитку науки і технологій повинна негайно приступити до виконання покладених на неї обов'язків. Ми глибоко переконані, що **суттєві додаткові кошти** на наукові та інноваційні дослідження повинні надаватися вченим на конкурентній основі **Національним фондом досліджень України, який має стати головним незалежним розпорядником цих коштів**. Такі грантові конкурси мають базуватись на стандартних практиках подібних організацій інших країн: експертної оцінки за обов'язкової участі міжнародних експертів та на принципах наукової доброчесності.

XXI ст. є століттям глобалізації, що не лише ставить нові виклики, але й відкриває нові можливості. Прогрес українського суспільства і саме майбутнє нашої країни залежать від того, як швидко ми зможемо інтегруватися у світові процеси і які пріоритети буде обрано. 100 років тому, також у непростий воєнний час, керівники нашої держави змогли усвідомити вирішальне значення науки для тільки-но проголошеної України. Ми переконані, що й сьогодні, за відповідної підтримки, наука стане локомотивом розвитку української економіки, а Україна посяде належне місце серед інноваційних країн світу (текст резолюції опубліковано українською: http://ukrainet.eu/wp-content/uploads/2018/10/2018_DFKyiv_resol_ua.pdf/ та англійською: http://ukrainet.eu/wp-content/uploads/2018/10/2018_DFKyiv_resol_en.pdf мовами).

Додаток 2

Деякі приклади аналізу програм та заходів, спрямованих на активізацію співпраці з міжнародними вченими, особливо з ученими діаспори (країни наведено в алфавітному порядку)

Варто зауважити, що наведені нижче приклади не є авторськими рекомендаціями, а мають на меті підвищення обізнаності щодо підходів, розроблених в різних країнах, та на сприяння вивченню їхнього досвіду.

Китай

“China initiated “the Recruitment Program of Global Experts” (known as “**the Thousand Talents Plan**”) since the end of 2008, under which it would bring in overseas top talents to China over the next five to ten years.” <http://www.1000plan.org/en/plan.html>

“China’s plan to recruit talented researchers”, by Hepeng Jia, Nature, 17 January 2018 “Now in its tenth year, the Thousand Talents Plan is helping China to attract foreign researchers and provides an incentive for Chinese scientists living abroad to return home.” <https://www.nature.com/articles/d41586-018-00538-z>

„... anecdotal evidence suggests that they have contributed to a new challenge within the research environment in which domestically trained scientists are discriminated against over returnees.”

Cong Cao, Ning Li, Xia Li, Li Liu (2013) Reforming China’s S&T System, Science, Vol. 341, Issue 6145, pp. 460-462, DOI: 10.1126/science.1234206

Хорватія

The Unity through Knowledge Fund (UKF, since 2007). <http://www.ukf.hr/default.aspx?id=4>

Грузія

SRNSF Collaborative Research Grants with Participation of Georgian Compatriots Residing Abroad See more: p 14 of this report “THE ROLE OF THE DIASPORA IN THE INTERNATIONALISATION OF GEORGIAN SCIENTIFIC RESEARCH”, Tbilisi, 2017. <http://www.cipdd.org/upload/files/the-role-of-the-diaspora.pdf>

Молдова

Report “Skilled migration and development practices: Republic of Moldova and the Countries of South East Europe”, 2013, Swiss National Science Foundation. <https://cooperation.epfl.ch/wp-content/uploads/2018/12/SkilledMigrationDevelopementPractices-2014.pdf>

Росія

“Mega-grants”: <http://www.p220.ru/en/>

See also this report, where the effectiveness of this funding scheme and other matters of developing cooperation with diaspora researchers are discussed: <http://russiancouncil.ru/activity/publications/razvitiye-sotrudnichestva-s-russkoyazychnoy-nauchnoy-diasporo/>

Деякі приклади міжнародних схем фінансування,
де передбачено, або можливо отримати, фінансову підтримку
для повернення до рідної країни

- **Німеччина:**
 - Програма DAAD (Німецької служби академічних обмінів): «Гранти для повернення німецьких громадян з-за кордону»: <https://www.daad.de/ausland/reintegration/stipendien/de/22184-rueckkehrstipendien-fuer-deutsche-aus-dem-ausland/>
 - Програма повернення NRW: <https://www.mkw.nrw/forschung/foerderung/wissenschaftlichen-nachwuchs-foerdern/rueckkehrprogramm/>
 - Програма повернення вчених GSO/CZS: <https://www.gsonet.org/foerderprogramme/rueckkehrprogramm-czs.html>
 - Фонд Олександра фон Гумбольдта підтримує своїх стипендіатів з окремих країн, пропонує їм стипендії для повернення: <https://www.gsonet.org/foerderprogramme/rueckkehrprogramm-czs.html>; <https://www.humboldt-foundation.de/web/return-fellowship.html>

- **Європейський Союз**
 - Стипендії Марі Складовської-Кюрі: повернення та довгострокова реінтеграція дослідників у Європі, зокрема й у країні походження, підтримується через окрему мультидисциплінарну **реінтеграційну Панель** європейських стипендій. Для цього необхідно переїхати з третьої країни до країни-бенефіціара в Європі (обов'язкова військова служба та/або короткий термін перебування, наприклад, на свята, не враховуються).
<https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/msca-if-2018>
 - ERA Chairs: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/european-research-area-era_en

- **Швейцарія**
 - Return CH Advanced Postdoc.Mobility: <http://www.snf.ch/en/funding/careers/postdoc-mobility/Pages/default.aspx>
Стипендії Postdoc.Mobility спрямовані на дослідників, які здобули докторську ступінь і хочуть продовжити академічну кар'єру в Швейцарії. Проведення досліджень за кордоном дає змогу таким вченим поглибити знання, підвищити свою наукову незалежність і розширити профіль дослідження. Стипендії включають дотацію на витрати на проживання, фіксовану ставку витрат на відрядження та можливий внесок у дослідження, витрати на конференції та оплату за навчання. **Окрім того, власники стипендій можуть подати заявку на повернення гранту для фінансування початкового періоду досліджень після повернення до Швейцарії.** Дотація на повернення включає зарплату та внески на соціальне забезпечення. Період фінансування складає 24 місяці (стипендія) та **від 3 до 12 місяців (фаза повернення).**
 - Постдокторські стипендії HFSP (Human Frontier Science Program): стипендіати можуть або використати третій рік, щоб продовжити роботу в лабораторії іншої країни, або повернутися до своєї країни чи переїхати в іншу країну-учасницю HFSP <http://www.hfsp.org/sites/www.hfsp.org/files/webfm/Fellows/2019%20Fellowship%20application%20guidelines.pdf>

Від членів оргкомітету Форуму

Узагальнені нашими співвітчизниками у вищевикладеному матеріалі ідеї та рекомендації щодо розвитку наукової галузі в Україні є вагомим підсумком першого Форуму української наукової діаспори, який відбувся восени 2018 р. в Києві. Метою цього заходу було визначено *розширення співробітництва українських учених з науковою діаспорою, розробка механізмів сприяння залученню її до удосконалення освітнього, дослідницького та інноваційного середовищ в нашій країні*. Головними ініціаторами та організаторами Форуму стали Український міжнародний комітет з питань науки і культури при НАН України (про роботу Комітету див. в публікації Яцків Я.С., Железняк М.Г., Ізотова І.Ю. Наука і культура України: долаючи кордони. Київ: Академперіодика, 2014) та Німецько-українське академічне товариство (Die Deutsch-Ukrainische Akademische Gesellschaft e.V., ukrainet.eu), засноване у 2016 р. в Берліні як неприбуткова організація з метою сприяти академічному співробітництву з Україною, підвищувати рівень знань про Україну за кордоном, інформувати про досягнення українських науковців, підтримувати професійний розвиток членів Товариства і молодих дослідників в Україні та сприяти реформам в українській науці.

Співорганізаторами Форуму стали громадські наукові організації «Жінки в науці» та «Гумбольдт-клуб в Україні»; підтримали його проведення Національна академія наук України, Міністерство освіти і науки України, Мала академія наук України, Агенція з міжнародної економічної та наукової співпраці землі Баден-Вюртемберг (Baden-Württemberg International, Німеччина), учасники проекту «Посилення дослідницьких та інноваційних зв'язків України (RI-LINKS 2UA), Посольство Франції в Україні, Рада молодих учених НАН України, Київський академічний університет та медіа-партнери — Global Ukraine Foundation і «Сходи в майбутнє». Детально хід роботи Форуму, разом з фоторепортажем, висвітлено в роботі В. Троян «Форум української наукової діаспори «Розвиток науки шляхом міжнародної співпраці»» в журналі «Світогляд» № 2 за 2019 р.

Загалом варто констатувати, що організація Форуму стала можливою завдяки справжньому науковому волонтерству багатьох учених, як тих, хто приїхав за свої кошти з-за кордону, так і тих, хто забезпечив високий рівень професійного обговорення проблем науки в Україні. Таке широке коло зацікавлених і залучених до роботи Форуму організацій засвідчило спільний запит українського суспільства та закордонних колег і партнерів на давно назрілу необхідність зміни тієї критичної ситуації, в якій на сьогодні перебуває наша наукова галузь. Світовий досвід показує, що одним із дієвих механізмів такої зміни є використання потенціалу наукової діаспори для модернізації наукової системи та інтеграції її в світовий дослідницький простір. Як свідчить зміст вищенаведеної статті, нова генерація української наукової діаспори усвідомлює важливість своєї місії і готова її виконати. Для цього вкрай необхідними, на наш погляд, є підготовка Міністерством науки та освіти України, разом з науковою громадськістю, Державної програми співпраці з науково-освітнянською діаспорою, і організація структурної одиниці, відповідальної за її реалізацію, зважаючи на рекомендації вчених діаспори. Це один із апробованих в низці країн шляхів виходу з кризової ситуації в науці, на підтримку якого неодноразово висловлювалися і вітчизняні вчені й представники громадських організацій.

Висловлюємо щирю вдячність представникам наукової діаспори за їх активну роботу, спрямовану на розвиток української науки.

Я. ЯЦКІВ
В. ТРОЯН